

Predmet C-375/20**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

10. kolovoza 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Tribunal da Relação de Coimbra (Portugal)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

11. svibnja 2020.

Žalitelj:

Liberty Seguros S. A.

Druga stranka u postupku:

Osoba DR

Predmet glavnog postupka

Treće građansko vijeće Tribunala da Relação de Coimbra (Žalbeni sud u Coimbr, Portugal) zahtijeva od Suda da odluči o usklađenosti s pravom Unije (Direktivom 2009/103/EZ) mogućnosti, predviđene nacionalnim pravom, da se u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i Fundo de Garantia Automóvel (Fond automobilske jamstva, Portugal; u daljnjem tekstu FGA) pozove na ništavost ugovora o osiguranju zbog nezakovitosti ugovorenog sadržaja.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Članak 267. drugi stavak UFEU-a

Prethodna pitanja

Protivi li se pravu [Unije], a osobito Direktivi 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, nacionalni propis kojim se dopušta pozivanje na ništavost ugovora o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila

u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i Fundo de Garantia Automóvel ako navedena ništavost proizlazi iz okolnosti da je ugovaratelj osiguranja osigurano vozilo namijenio za plaćen, nedopušten i nezakonit prijevoz osoba i roba te je takvu namjenu zatajio osiguravatelju? Bi li odgovor bio jednak čak i u slučaju da su putnici znali za nedopuštenost i nezakonitost prijevoza?

Navedene odredbe prava Unije

Direktiva 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti, osobito članak 13. stavak 1.

Presuda od 20. srpnja 2017., *Fidelidade-Companhia de Seguros S. A. protiv Caisse Suisse de Compensation i dr.* (C-287/16, EU:C:2017:575); presuda od 4. srpnja 2006., *Adeneler i dr.* (C-212/04, EU:C:2006:443); presuda od 16. prosinca 1993., *Miret* (C-334/92, EU:C:1993:945) i presuda od 13. studenoga 1990., *Marleasing SA* (C-106/89, EU:C:1990:395)

Navedene odredbe nacionalnog prava

Decreto-Lei n.º 291/2007, de 21 de agosto (aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel e transpõe parcialmente para a ordem jurídica interna a Diretiva n.º 2005/14/CE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 11 de maio, que altera as Diretivas n.ºs 72/166/CEE, 84/5/CEE, 88/357/CEE e 90/232/CEE, do Conselho, e a Diretiva n.º 2000/26/CE, relativas ao seguro de responsabilidade civil resultante da circulação de veículos automóveis) (Uredba sa zakonskom snagom br. 291/2007 od 21. kolovoza kojom se odobrava pravni okvir sustava obveznog osiguranja od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i djelomično prenosi Direktiva 2005/14/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. kojom se izmjenjuju direktive Vijeća 72/166/EEZ, 84/5/EEZ, 88/357/EEZ i 90/232/EEZ i Direktiva 2000/26/EZ o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila; u daljnjem tekstu: *SORCA*), *Diário da República* br. 160/2007, serija I, od 21. kolovoza 2007.: članak 22., članak 47. stavak 1., članak 49. stavak 1. točke (a) i (b) i članak 54. stavak 3.

Decreto-Lei n.º 72/2008, de 16 de abril (estabelece o regime jurídico do contrato de seguro) (Uredba sa zakonskom snagom br. 72/2008 od 16. travnja kojom se utvrđuje pravni okvir ugovora o osiguranju; u daljnjem tekstu: *RJCS*), *Diário da República* br. 75/2008, serija I, od 16. travnja 2008.: osobito članak 14. stavak 1., članak 24. stavak 1., članak 25. stavak 3. i članak 43.

Članak 253., članak 254. stavak 1., članak 280. i članak 294. *Código Civil* (Građanski zakonik)

Sažet prikaz činjenica i glavnog postupka

- 1 Društvo Liberty Seguros S. A. podnijelo je deklaratornu tužbu protiv tuženika, osobe DR, koja je trenutačno druga stranka u postupku, i pritom zahtijevalo da se „poništi ugovor o osiguranju sklopljen s tuženikom zbog njegove bitne nevaljanosti, s retroaktivnim učinkom od datuma njegova sklapanja, ne dovodeći u pitanje pravo tužitelja da zadrži premije koje je tuženik uplatio, u skladu s člankom 25. stavkom 5. Uredbe sa zakonskom snagom br. 72/2008”.
- 2 Tužitelj, sada žalitelj, u biti je tvrdio da je s tuženikom 27. kolovoza 2015. sklopio ugovor o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila u kojem je predmet osiguranja bilo vozilo (detaljnije opisano u spisu glavnog postupka) registarske oznake 56-FB-46 (u daljnjem tekstu: FB) te da je tuženik u zahtjevu koji se odnosi na to vozilo naveo da je njegov vlasnik i izjavio da ga upotrebljava u privatne svrhe kao uobičajeni vozač.
- 3 Tužitelj je također naveo da je tuženik 9. rujna 2015. podnio zahtjev za izmjenu navedenog ugovora o osiguranju u kojem je tražio da predmet osiguranja umjesto vozila FB postane drugo vozilo iste marke i istog modela, registarske oznake 80-PX-30 (u daljnjem tekstu: PX), za koje je također naveo da je njegov vlasnik i uobičajeni vozač te je izjavio da je ono namijenjeno upotrebi u privatne svrhe, da ima šest sjedećih mjesta i da je on ugovaratelj osiguranja i uobičajeni vozač, a da pritom nije prijavio da postoji bilo kakva prikolica. Tužitelj se pouzdao u tuženikovu izjavu i prihvatio izmjenu ugovora, pri čemu su sve druge odredbe prvotnog ugovora sklopljenog 27. kolovoza ostale na snazi.
- 4 Također je tvrdio da je nakon nesreće do koje je došlo 24. ožujka 2016. u Francuskoj (čije su žrtve dvanaest osoba koje su putovale unutar vozila) saznao da tuženik, u trenutku kada je zatražio zamjenu osiguranog vozila, nije bio niti je kasnije postao njegov vlasnik, nije bio njegov uobičajeni vozač, niti ga je upotrebljavao u svrhe navedene u zahtjevu, nego da je navedeno vozilo bilo namijenjeno plaćenom i neodobrenom prijevozu putnika emigranata između Portugala i Švicarske, da je vozilo prometovalo s prikolicom čija je bruto težina iznosila 1300 kilograma, da je imalo 12 sjedećih mjesta (uz mjesto za vozača) te da je usto uobičajeni vozač navedenog vozila bila osoba FN, u dobi od 19 godina, koja je posjedovala neprofesionalnu vozačku dozvolu B kategorije kojom joj je bilo dozvoljeno upravljati vozilima koja prevoze najviše devet putnika i s priključenom prikolicom čija bruto težina ne prelazi 750 kilograma.
- 5 Naposljetku, tužitelj je utvrdio da je tuženik namjerno izostavio te činjenice, osobito upotrebu vozila za djelatnost koju je obavljao, dovodeći ga u zabludu u pogledu opsega preuzetog rizika te je dodao da bi, da je znao za te činjenice, odbio sklopiti ugovor.
- 6 Svojim postupanjem tuženik namjerno i svjesno nije ispunio obvezu prvotne prijave rizika koji se prenosi, predviđenu člankom 24. stavkom 1. Uredbe sa zakonskom snagom br. 72/2008. Stoga, u skladu s člankom 25. stavkom 3.

navedene uredbe sa zakonskom snagom te člankom 253. i člankom 254. stavkom 1. Građanskog zakonika, ima pravo poništiti ugovor, što želi da se učini u sudskom postupku.

- 7 Tuženik, koji je uredno pozivan, nije odgovorio.
- 8 FGA, u roku koji je tuženik imao za odgovor, podnio je intervencijski podnesak radi dobrovoljne glavne intervencije u kojem je, pozivajući se na svoju procesnu legitimaciju (s obzirom na to da ima interes jednak tuženikovu jer bi, ako se prihvate tužiteljevi zahtjevi, on bio odgovoran za plaćanje naknade štete), osporavao činjenice koje je tužitelj naveo i zatražio odbijanje tužbe tako što je podnio protutužbu i zahtjev za intervenciju trećih osoba te zatražio obveznu intervenciju osoba VS (registrirana vlasnica osiguranog vozila), FN (vozača osiguranog vozila) i JT (tužiteljeva posrednika).
- 9 FGA je u tu svrhu tvrdio da je ugovor o osiguranju sklopljen s posrednikom u mjestu boravišta tuženika, osobe DR, a bila je općepoznata činjenica da se on profesionalno bavio djelatnošću naplatnog prijevoza osoba između Švicarske i Portugala, s čime je bio upoznat tužiteljev posrednik za osiguranje koji je u trenutku sklapanja/izmjene ugovora pregledao vozilo i znao da ono ima tri reda sjedala i kuku za prikolice. Dodao je da sâm tužitelj ima na raspolaganju cijeli niz sredstava za utvrđivanje istinitosti informacija koje mu pruži ugovaratelj osiguranja te da je obvezan provjeriti odgovore ugovaratelja osiguranja i njihovu točnost, zbog čega je pozivanje na poboynost ugovora zlorabom u smislu *venire contra factum proprium*. Osim toga, tvrdi da, u slučaju da postoji takva povreda, u skladu s odredbama članka 22. Uredbe sa zakonskom snagom br. 291/2007, ne bi postojala mogućnost da se na nju pozove u odnosu na žrtve nesreće, zbog čega je podnio protutužbu i pritom zahtijevao da se tužitelju naloži „da prizna da se ne može pozvati na moguću poboynost ili ništavost ugovora o osiguranju sklopljenog s tuženikom, osobom DR, u odnosu na žrtve nesreće i FGA-a”.
- 10 Nakon provedenog kontradiktornog postupka između prvotnih stranaka sud je odobrio glavnu dobrovoljnu intervenciju FGA-a i prihvatio podnesenu protutužbu.
- 11 U međuvremenu je tužitelj podnio podnesak za proširenje tužbe u kojem je zadržao sve zahtjeve iz prvotnog podneska, ali je naveo i da je ugovor o osiguranju, na temelju članka 43. stavka 1. Uredbe sa zakonskom snagom br. 72/2008, ništav ugovor jer je sklopljen s osobom koja nema interes koji zaslužuje pravnu zaštitu (obavljanje nezakonitog/nedopuštenog prijevoza putnika) te je stoga u skladu s člankom 265. stavcima 2. i 3. Códiga de Processo Civil (Zakonik o građanskom postupku) zatražio preinaku tužbe, kako bi sadržavala sljedeće zahtjeve:

„a) – kao prvo, da se ugovor o osiguranju proglasi ništavim, uz sve pravne posljedice koje iz toga proizlaze;

- b) – podredno, u slučaju da se navedeni ugovor ne proglašni ništavim, da se proglašni njegova poboynost na jasan naćin i u skladu s razlozima navedenima u tužbi, koji su uredno uloženi u spis”.
- 12 Prvostupanjski sud smatrao je, konkretno, da su dokazane ćinjenice koje se navode u nastavku.
 - 13 Tuženik je 27. kolovoza 2015. predložio tužitelju sklapanje ugovora o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila.
 - 14 Tim je prijedlogom tuženik, koji je naveo da je vlasnik vozila FB i izjavio da ga upotrebljava u privatne svrhe, želio, osim obveznog pokrĩa rizika od građanskopravne odgovornosti za štetu prouzročenu upotrebom navedenog vozila, kao navodni vlasnik i uobićajeni vozać, osigurati djelomićno pokrĩa troškova popravka stakala u partnerskoj radionici, pokrĩa vozaćeve smrti ili invalidnosti, vozaćeve zdravstvene troškove, vozaćevu potpunu privremenu nesposobnost za rad uz lijećenje i potpunu pomoć na cesti.
 - 15 Tužitelj je, pouzdajući se u izjave koje je u tom trenutku dao tuženik te pretpostavljajući njihovu istinitost i dobru vjeru, prihvatio predložena pokrĩa rizika i izdao odgovarajuću policu.
 - 16 Tuženik je 9. rujna 2015., u okviru ugovora o osiguranju koji je stupio na snagu nekoliko dana ranije, iznio tužitelju novi prijedlog kojim je, ne mijenjajući važeća pokrĩa rizika i kapital, u zamjenu za dotad osigurano vozilo želio osigurati drugo vozilo iste marke i modela, registarske oznake PX.
 - 17 Tuženik je u prijedlogu izmjene koji je potpisao, također u pogledu navedenog vozila, naveo da ugovara osiguranje u svojstvu vlasnika i njegova uobićajenog vozaća, da je vozilo namijenjeno upotrebi u privatne svrhe i da ima 6 (šest) sjedećih mjesta za prijevoz putnikã i vozaća, a da pritom nije prijavio da namjerava osigurati bilo kakvu prikolicu.
 - 18 Tužitelj je, ponovno se pouzdajući u tuženikove izjave iz prijedloga izmjene koji je tuženik potpisao 9. rujna 2015. te pretpostavljajući njihovu istinitost i dobru vjeru, prihvatio izmjenu osiguranog vozila, pod uvjetima rizika koji su njome predvićeni, s ućinkom od tog datuma, te je izdao odgovarajući dodatak ugovoru o osiguranju.
 - 19 Nakon 25. ožujka 2016. tužitelj je saznao da tuženik nije, ni u trenutku kada je predložio zamjenu osiguranog vozila ni kasnije, upotrebljavao prijavljeno vozilo u svrhe navedene u prijedlogu osiguranja, nego u druge svrhe jer se njime koristio za plaćeni međunarodni prijevoz putnika emigranata i robe između Švicarske i Portugala, te da je ono prometovalo s prikolicom.
 - 20 Osigurano vozilo prometovalo je s devet osoba u vozilu (u tri reda sjedala, svaki od njih s tri mjesta), osim 24. ožujka 2016., kada je prometovalo s 12 osoba u vozilu (u ćetiri reda sjedala, svaki s tri mjesta, od kojih je posljednji bio pomićan).

- 21 Tuženik je obavljao tu djelatnost, koju je oglašavao najmanje od travnja 2015., a da nije raspolagao nikakvim odobrenjem koje bi izdalo neko od nadležnih tijela.
- 22 Tuženik namjerno nije spomenuo tužitelju tu djelatnost u svojem prijedlogu osiguranja.
- 23 Tuženik i intervenijent, osoba FN, bili su uobičajeni vozači vozila PX.
- 24 Intervenijent, osoba FN, imao je 19 godina 23. ožujka 2016. i posjedovao je neprofesionalnu vozačku dozvolu B kategorije kojom mu je bilo dozvoljeno upravljati vozilima koja prevoze najviše devet putnika i s priključenom prikolicom čija bruto težina ne prelazi 750 kilograma.
- 25 Osoba FN, kao vozač vozila PX i drugog tuženikovog vozila, obavila je tijekom razdoblja od kolovoza 2015. do 24. ožujka 2016. najmanje dvadeset (povratnih) putovanja između Švicarske i Portugala, većinom se koristeći vozilom PX.
- 26 Osigurano vozilo prometovalo je barem na nekim od tih putovanja s prikolicom čija je bruto težina iznosila 1300 kilograma.
- 27 Vozilo PX imalo je devet stalnih sjedećih mjesta, a 24. ožujka 2016. dodana su mu tri pomična sjedeća mjesta u četvrti red. Ta sjedeća mjesta postavljena su na dan početka putovanja tijekom kojeg se dogodila nesreća i nisu imala sigurnosne pojaseve.
- 28 Tuženik je bio potpuno svjestan činjenice da ne može oglašavati stvarnu djelatnost koju je obavljao koristeći se navedenim vozilom (i prikolicom), od koje je imao visoku dobit zbog cijene koju je naplaćivao osobama koje su se koristile njegovim uslugama, uzimajući u obzir da nadležna tijela u tu svrhu nisu odobrila navedenu djelatnost, a još manje o toj djelatnosti obavijestiti tužitelja.
- 29 Tuženik je svakom putniku kojeg je prevezio naplaćivao iznos od najmanje 100 eura za svako povratno putovanje između Portugala i Švicarske.
- 30 Navedena cijena uključivala je prijevoz putnika i njegove prtljage „od vrata do vrata”.
- 31 Putovanja je obavljao samo jedan vozač, koji najčešće nije imao odgovarajuću vozačku dozvolu, s obzirom na broj osoba koje je trebalo prevesti te značajke vozila i pripadajućih prikolica.
- 32 Tuženik je bio potpuno svjestan činjenice da tužitelj nikad ne bi prihvatio sklopiti sporni ugovor o osiguranju s njim, a još manje izmjenu osiguranog motornog vozila koja je naknadno ugovorena da je u trenutku u kojem je zatražio osiguranje obavijestio tužitelja o djelatnost koju obavlja i koju je namjeravao i dalje obavljati koristeći se osiguranim vozilom.

- 33 Tužitelj je saznao za te činjenice (o djelatnosti koju je tuženik obavljao koristeći se osiguranim vozilom) nakon teške prometne nesreće u kojoj je sudjelovao kombi PX i istrage za koju je naložio da se provede.
- 34 Navedena nesreća dogodila se 24. ožujka 2016. u 23:40 sati na EN79, u Moulinsu, općina Montbeugny, Lyon, Francuska.
- 35 Nesreća se dogodila kada se osigurano vozilo, kojim je u tom trenutku upravljao intervenijent, osoba FN, a koje je prometovalo u smjeru Mâcon-Moulins, izravno sudarilo s teškim vozilom koje se kretalo u suprotnom smjeru.
- 36 Sudar se dogodio u desnoj prometnoj traci, u odnosu na smjer kretanja teškog vozila (Moulins-Mâcon), kada je vozilo PX, koje se kretalo u suprotnom smjeru brzinom većom od dopuštene na navedenoj cesti (80 km/h), nakon više izvedenih manevara pretjecanja drugih vozila, prešlo u navedenu prometnu traku.
- 37 U tom sudaru preminulo je dvanaest emigranata, portugalskih državljana, koji su iz Švicarske pristizali u svoju rodnu zemlju kako bi proveli uskršnje blagdane sa svojim obiteljima.
- 38 Svaki putnik platio je ili je namjeravao platiti tuženiku, osobi DR, najmanje 100 eura za putovanje koje je bilo u tijeku.
- 39 Da nije tragično i konačno prekinuto, putovanje bi bilo obavljeno bez stanki između Portugala i Švicarske tako da bude moguć dolazak na predviđeno odredište između 11:00 i 12:00 sati 25. ožujka 2016.
- 40 Nije bila predviđena nikakva stanka za odmor, ni za navedenog vozača, koji je bio jedini odgovoran za upravljanje vozilom tijekom cijelog putovanja, ni za putnike koji su putovali „zbijeni” zajedno s velikim dijelom svoje prtljage u prostoru od otprilike 4,5 kvadratnih metara površine i otprilike 8,5 kubičnih metara obujma, pri čemu je četvero od njih (troje iz zadnjeg reda sjedala i jedno dijete koje je putovalo na rukama) putovalo bez sigurnosnog pojasa (kojima vozilo nije bilo opremljeno).
- 41 Najkraća ruta za navedeno putovanje između grada Romonta u Švicarskoj i grada Guardes u Portugalu iznosila je 1643 kilometara, a putovanje bi trajalo 16 sati bez stanki.
- 42 Vozilo PX nije imalo ni tahograf ni sustav za evidentiranje razdoblja neprekidne ili isprekidane vožnje svakog od vozača.
- 43 Vozilo PX vuklo je u trenutku kad se dogodila kobna nesreća prikolicu čija je bruto težina (bez tereta) iznosila 1300 kilograma, a u kojoj se prevozila ostala prtljaga i osobne stvari putnika.
- 44 Težina osoba i predmeta koji su se prevozili u navedenom vozilu dovela je do neuobičajenog povećanja nestabilnosti prilikom njegova prometovanja, a to je

povećanje eksponencijalno naraslo zbog izvođenja manevara kao što su pretjecanje i upravljanje brzinom većom od 90 km/h.

- 45 Zbog siline sudara s teškim vozilom odbacivanje putnika koji su putovali bez sigurnosnih pojaseva na putnike koji su sjedili ispred njih povećalo je rizik od njihove smrti i nužno joj pridonijelo.
- 46 Prikolica nije bila obuhvaćena ugovorom o osiguranju o kojem je riječ u ovom predmetu.
- 47 Tuženik je izjavio intervenijentu, osobi JT, da ugovara osiguranje te, ovisno o slučaju, da će zatražiti izmjenu police u svojstvu vlasnika vozila PX i da jest, odnosno da će biti, njegov uobičajeni vozač.
- 48 Tuženik je naveo da odgovori na obrascu u potpunosti odgovaraju istini te da nije prikrivio nikakve informacije koje bi mogle utjecati na tužiteljevu odluku o predloženom osiguranju.
- 49 Usto, izjavio je da je svjestan svoje obveze da točno pruži sve podatke za koje zna ili koje smatra razumno važnima kako bi osiguravatelju omogućio procjenu rizika te je također izjavio da je svjestan da je obvezan dostaviti obavijest o bilo kakvoj promjeni okolnosti ili rizika osiguranog ugovorom tijekom njegova trajanja.
- 50 Nakon provedenog postupka donesena je presuda kojom je djelomično prihvaćena tužba i u potpunosti prihvaćena FGA-ova protutužba te je ugovor o osiguranju sklopljen između tužitelja i tuženika proglašen ništavim, s učinkom *inter partes* i pravnim posljedicama koje iz toga proizlaze, pri čemu je tuženik oslobođen od ostalih zahtjeva i utvrđeno da se na nevaljanost ugovora o osiguranju ne može pozvati ni u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće ni u odnosu na FGA.
- 51 Tužitelj, društvo Liberty Seguros S. A., protiv te presude podnio je žalbu sudu koji je uputio zahtjev.

Ključni argumenti stranaka glavnog postupka

- 52 Društvo Liberty S.A. u svojoj žalbi ističe da je, s obzirom na to da se pobijanom presudom priznaje i proglašava ništavim sporni ugovor o osiguranju, njome također trebalo utvrditi da se na navedenu ništavost može pozivati u odnosu na intervenijenta FGA-a i, posljedično, na žrtve nesreće o kojoj je riječ u glavnom postupku jer je FGA dužan platiti naknadu štete.
- 53 To proizlazi iz tumačenja članka 291. Građanskog zakonika, u vezi s člankom 2., člankom 25. stavcima 1. i 3. i člankom 147. stavcima 1. i 2. Uredbe sa zakonskom snagom br. 72/2008 te člankom 22., člankom 27. (*a contrario*), člankom 47. stavkom 1., člankom 49. stavkom 1. i člankom 54. stavkom 4. Uredbe sa zakonskom snagom br. 291/2007.

- 54 Naime, primjena navedenih odredbi nacionalnog prava nije protivna direktivama Europske unije koje se odnose na sustav obveznog osiguranja od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila.
- 55 To proizlazi iz činjenice da direktive Europske unije imaju vertikalni izravni učinak u odnosima između pojedinaca i države članice ili javnih subjekata (u ovom predmetu FGA-a), što znači da se pojedinci mogu pozivati na odredbe direktive koje su dovoljno jasne, precizne i bezuvjetne u okviru javnopravnih odnosa.
- 56 Horizontalni izravni učinak nastaje u odnosima između pojedinaca (privatnopravni odnosi) i, iako se u sudskoj praksi Suda priznaje izravna primjenjivost uredbi (odnosno vertikalni i horizontalni izravni učinak), njome se u slučaju direktiva predviđa samo mogućnost postojanja vertikalnog izravnog učinka u odnosima između pojedinaca i države ili tijela javne vlasti.
- 57 Stoga nacionalni sudovi ne raspolažu nikakvom marginom prosudbe u pogledu izravne primjene ili, drugim riječima, priznavanja horizontalnog izravnog učinka direktive u okviru sudskog postupka između pojedinaca, zbog čega ga ne mogu priznati.
- 58 U ovom predmetu, društvo Liberty Seguros je na temelju nacionalnog prava izuzeto od građanskopravne odgovornosti zbog ništavosti ugovora o osiguranju.
- 59 Tumačenje nacionalnih propisa u skladu s pravom Unije isključeno je kada dovodi do tumačenja nacionalnog prava *contra legem*.
- 60 Društvo Liberty S.A. stoga zahtijeva da se pobijana presuda zamijeni drugom kojom se prihvaća žalba, priznaje i utvrđuje da se na proglašenu i utvrđenu ništavost ugovora o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila sklopljenog između tužitelja i tuženika, osobe DR, može pozvati u odnosu na intervenijenta FGA-a i na žrtve nesreće koja se dogodila u Francuskoj 24. ožujka 2016. te nalaže navedenom FGA-u (a ne tužitelju, društvu Liberty Seguros) da žrtvama nadoknadi pretrpljenu štetu.
- 61 U svojem odgovoru na žalbu FGA je zatražio proširenje predmeta žalbe, pri čemu je istaknuo sljedeće argumente u pogledu navedenog proširenja.
- 62 FGA smatra da je sud koji je uputio zahtjev trebao smatrati dokazanim da je posrednik bio potpuno svjestan nezakonite djelatnosti koju je obavljao tuženik, osoba DR, odnosno plaćenog prijevoza osoba između Švicarske i Portugala.
- 63 U tim okolnostima osiguravateljevo pozivanje na ugovorne iznimke nesumnjivo čini zlorabu u smislu *venire contra factum proprium*, u skladu s člankom 334. Građanskog zakonika, s obzirom na to da navedeni osiguravatelj namjerava zauzeti pravni položaj koji je očito suprotan vlastitom prethodnom postupanju.

- 64 Čak i da to nije slučaj, u okviru obveznog ugovora o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila interes koji zaslužuje pravnu zaštitu jest interes žrtve prometne nesreće, pri čemu se ne mogu primijeniti odredbe članka 43. RJCS-a.
- 65 Slijedom toga, čak i ako bi se priznalo da ugovor o osiguranju ne odražava interes koji zaslužuje pravnu zaštitu, posebni sustav obveznog osiguranja zahtijeva da ništavost iz članka 43. RJCS-a treba tumačiti kao pobožnost, koju treba razmotriti s obzirom na lažne izjave, i stoga se na nju ne može pozvati u odnosu na žrtve nesreće.
- 66 Usto, čak i da je riječ o ništavosti, *quod non*, na nju bi se u odnosu na žrtve nesreće i, posljedično, na FGA-a moglo pozvati samo da je bila proglašena prije nesreće.
- 67 Zaključno, FGA zahtijeva da se žalba društva Liberty Seguros odbije kao neosnovana, da se zadrži pobijana presuda a, podredno, da se odobri proširenje predmeta žalbe.

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 68 Za potrebe rješavanja žalbe koja mu je podnesena sud koji je uputio zahtjev treba ocijeniti treba li, suprotno onomu što je utvrđeno u prvostupanjskom postupku, smatrati da se na ništavost ugovora o osiguranju zbog nepostojanja interesa koji zaslužuje pravnu zaštitu može pozvati u odnosu na žrtve nesreće i FGA-a.
- 69 Prvostupanjski sud smatrao je da je ugovor o osiguranju o kojem je riječ u ovom predmetu, osim što je pobožan, i ništav u skladu s člankom 43. stavkom 1. RJCS-a s obzirom na to da interes osiguranika koji se odnosi na osigurani rizik ne zaslužuje pravnu zaštitu.
- 70 Nadalje, u pobijanoj presudi smatralo se da se na povrede utvrđene u ugovoru o osiguranju (valja ponoviti, ništavost, jer ne postoji (osiguranikov) interes koji zaslužuje pravnu zaštitu u pogledu osiguranog rizika, i pobožnost, zbog namjernog neispunjavanja obveze prvotne prijave i posljedičnog rizika svojstvenog upotrebi vozila), na temelju mjerodavnog nacionalnog prava, osobito članka 22., kojim se izričito predviđa mogućnost pozivanja na ništavost ugovora u odnosu na oštećene osobe, i članka 54. stavaka 3. i 4. Uredbe sa zakonskom snagom br. 291/2007, u vezi s RJCS-om, može pozvati u odnosu na žrtve nesreće i FGA-a.
- 71 Međutim, prvostupanjski sud u pobijanoj je presudi zaključio da navedeni rezultat, odnosno mogućnost pozivanja, nije u skladu s pravom Unije i pritom je tvrdio da „stoga, u skladu s odredbama članka 3. stavka 1. Prve direktive i članka 2. stavka 1. Druge direktive, tumačenjem koje je u skladu s pravom Europske unije i ustaljenom sudskom praksom Suda Europske unije, a s obzirom na to da države članice ne mogu dovoditi u pitanje koristan učinak navedenih direktiva, Portugalska država nije mogla u članku 22. SORCA-e za osiguravatelja

predvidjeti mogućnost pozivanja u odnosu na žrtve nesreće i FGA-a na iznimke koje proizlaze iz nevaljanosti ugovora, čak i ako one postoje u trenutku njegova sklapanja”.

- 72 Na temelju tog rasuđivanja naposljetku je zaključio da, „s obzirom na prethodno navedeno, valja smatrati da je ugovor o osiguranju, *inter partes*, nevaljan (ništav, zbog nepostojanja interesa koji zaslužuje pravnu zaštitu, i pobojan, zbog lažnih izjava i namjernih izostavljanja ugovaratelja osiguranja), ali se osiguravatelj na navedenu nevaljanost ne može pozvati u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i FGA-a”.
- 73 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, čini se da je prvostupanjski sud krenuo od pretpostavke prema kojoj su situacija o kojoj je riječ u glavnom postupku i ona u predmetu u kojem je donesena presuda Suda Europske unije od 20. srpnja 2017., C-287/16, istovjetne, što ga je navelo da zaključi da je nacionalno pravo protivno pravu Unije u pogledu navedene mogućnosti/nemogućnosti pozivanja, pri čemu je, u skladu s načelom nadređenosti prava Unije nacionalnom pravu, dao prednost rješenju koje potkrepljuje pravo Unije, te je stoga zaključio da se osiguravatelj u odnosu na žrtve nesreće i FGA-a ne može pozvati na nevaljanost ugovora o osiguranju koja proizlazi iz ništavosti zbog nepostojanja interesa koji zaslužuje pravnu zaštitu ili poboynosti zbog lažnih izjava ili namjernih izostavljanja ugovaratelja osiguranja.
- 74 To je u biti zaključak koji osiguravatelj kao žalitelj želi da se promijeni u žalbenom postupku i pritom se poziva na činjenicu da je zakonodavac Uredbom sa zakonskom snagom br. 291/2007 od 21. kolovoza nastojao samo djelomično prenijeti u unutarnji pravni poredak Direktivu 2005/14/EZ o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila jer je tako naveo u preambuli Uredbe sa zakonskom snagom, i na činjenicu da direktive nemaju horizontalni izravni učinak, što je tumačenje, kao što se pokušalo dokazati, koje je u biti nepromjenjeno u sudskoj praksi Suda.
- 75 Isto tako, osiguravatelj kao žalitelj tvrdi da ničemu ne služi primjena načela usklađenog tumačenja, koje je alternativa kada ne postoji horizontalni izravni učinak direktiva, s obzirom na to da bi u situaciji o kojoj je riječ u ovom predmetu tumačenje nacionalnih propisa u skladu s pravom Unije podrazumijevalo tumačenje nacionalnog prava *contra legem* jer se, kao što to jasno proizlazi iz pobijane presude, nacionalnim zakonom, ako se primjereno tumači, ne dopušta drugi rezultat osim mogućnosti pozivanja, a Sud je utvrđivanjem navedenog načela istaknuo da ono ne može biti temelj tumačenju prava *contra legem*.
- 76 Međutim, iako se u biti ostaje pri tumačenju da ne postoji horizontalni izravni učinak direktiva, unatoč postojanja protivnih dokaza koja proizlaze iz „načela izravnog učinka”, razrađena su alternativna rješenja kada horizontalni učinak ne postoji, a kao takva se mogu navesti prihvaćanje širokog koncepta države, korištenje mehanizma usklađenog tumačenja i potvrda načela odgovornosti države za povredu prava Unije.

- 77 Također je na kraju moguće primijeniti mehanizam upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku kako bi se izbjeglo nepriznavanje horizontalnog izravnog učinka direktiva, s obzirom na to da odluke Suda imaju opću primjenu pa su nacionalni sudovi stoga obvezni poštovati smisao i doseg koji se u njima daje pravilu prava Unije.
- 78 Legitimitet primjene alternativnih rješenja zbog nepostojanja horizontalnog izravnog učinka radi pozivanja na određeni sadržaj direktive između pojedinaca proizlazi najprije iz načela nadređenosti prava Unije, koje pridonosi potvrdi načela djelotvorne sudske zaštite, kako bi se izbjeglo da država snosi odgovornosti za povredu prava Unije.
- 79 U ovom predmetu među alternativnim mehanizmima zbog nepostojanja horizontalnog izravnog učinka direktiva relevantan je mehanizam usklađenog tumačenja, koji je također poznat kao načelo neizravnog učinka ili načelo lojalnog tumačenja, a koji se u biti sastoji od obveze nacionalnih sudova da tumače nacionalni propis kojim se prenosi direktiva s obzirom na njezin tekst i svrhu.
- 80 Navedeno je načelo jasno priznato u presudi od 13. studenoga 1990., *Marleasing* (C-106/89), iz koje jasno proizlazi da se mehanizam tumačenja treba primjenjivati i na odnose između pojedinaca a ne samo na vertikalne odnose, da vrijedi za sva tijela država članica i da je upućen cjelokupnom nacionalnom zakonodavstvu, onome koje prethodi direktivi i onome koje će uslijediti nakon nje, a ne samo nacionalnom zakonodavstvu koje je posebno doneseno radi prenošenja direktive.
- 81 Međutim, u presudi od 4. srpnja 2006., *Adeneler* (C-212/04), Sud upućuje na granice navedenog oblika tumačenja: „obveza nacionalnog suda da se pozove na sadržaj direktive prilikom tumačenja i primjene relevantnih pravila nacionalnog prava ograničena je općim načelima prava, osobito onima pravne sigurnosti i zabrane retroaktivnosti, i ne može služiti kao temelj tumačenju nacionalnog prava *contra legem*” (točka 110.).
- 82 Sud koji je uputio zahtjev također navodi da treba istaknuti da, čak i ako bi se s dovoljnom sigurnošću krenulo od pretpostavke da je protivno pravu Unije pozivati se na ništavost ugovora o osiguranju u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i FGA-a u posebnim okolnostima ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku, načelo usklađenog tumačenja ipak ne omogućuje da se dođe do zaključka suprotnog zaključku iz prvostupanjskog postupka, s obzirom na to da bi, kao što to proizlazi iz izvršene analize nacionalnog prava u tom području, navedeno usklađeno tumačenje vrlo vjerojatno dovelo do tumačenja tog prava *contra legem* koje se, kao što je to već napomenuto, navedenim načelom ne dopušta.
- 83 Sud koji je uputio zahtjev nije siguran je li protivno pravu Unije pozivati se na ništavost ugovora o osiguranju u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i FGA-a u posebnim okolnostima ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku.
- 84 Prema mišljenju navedenog suda, to proizlazi iz činjenice da se ni u uzastopnim direktivama u području obveznog osiguranja od građanskopravne odgovornosti ni

u sudskoj praksi Suda u navedenom području ne upućuje na ništavost ugovora o osiguranju koja proizlazi iz nezakonitosti ugovorenog sadržaja. Štoviše, iz sudske prakse Suda, navedenom presudom u prethodnom postupku od 20. srpnja 2017. (C-287/16), proizlazi da nije moguće pozvati se u odnosu na žrtve nesreće na nevaljanost ugovora o osiguranju koji se mogu poništiti zbog mane volje, na temelju lažnih izjava koje su namjerno podnesene o vlasništvu vozila i identitetu njegova uobičajenog vozača, ili ugovora o osiguranju ništavih zbog toga što osiguranik nema interes koji zaslužuje pravnu zaštitu u pogledu osiguranog rizika, pri čemu u navedenoj presudi nije donesena odluka o (ne)mogućnosti pozivanja na ništavost koja proizlazi iz ugovora o osiguranju čiji je predmet djelatnost koja, osim što je neodobrena i stoga nedopuštena, ne može dobiti odobrenje jer je nezakonita i protupravna, tako da bi se čak moglo smatrati da su njezini korisnici, treće osobe koje su žrtve nesreće (a to je tužiteljevo stajalište, iako činjenični elementi nisu utjecali na tu okolnost) postupili u „zloj vjeri” jer nisu mogli ne znati za nedopuštenost i nezakonitost navedene djelatnosti.

- 85 Stoga, osim što je pobojan, očito je da je ugovor o osiguranju o kojem je riječ u glavnom postupku ništav, kao što je to utvrđeno u pobijanoj odluci, jer se nikako ne može tvrditi da rizik koji nastaje nezakonitom djelatnošću može odgovarati „interesu koji zaslužuje pravnu zaštitu”. Moguće je da ovdje nije riječ o primjeni članka 43. RJCS-a nego vjerojatno o primjeni njegova članka 14., koji se odnosi na „zabranjena osiguranja”, a koji u stavku 1. točki (a) već zabranjuje sklapanje ugovora o osiguranju koji pokrivaju rizike koji proizlaze iz kaznene odgovornosti, zbog počinjenja nezakonitog ili stegovnog djela, te, osim toga, u nastavku jamči primjenjivost „općih pravila o zakonitosti ugovorenog sadržaja”, čime se neizbježno upućuje na odredbe članaka 280. i 294. Građanskog zakonika.
- 86 Međutim, navedena ništavost ni u kojem slučaju ne može se izjednačiti s pobjornošću zbog namjernog izostavljanja rizika iz prvotne ili naknadne prijave u skladu s odredbama članka 24. stavka 1., članka 25. i članka 91. RJCS-a. Tuženik, ugovaratelj osiguranja, nije slučajno izostavio podatak o tome u koje svrhe namjerava upotrebljavati vozilo koje je želio osigurati. U tim okolnostima navedeno izostavljanje ne šteti samo osiguravatelju, jer zadire u ravnotežu koja se nastoji održati između premije koja se naplaćuje i rizika, nego i općenito društvu jer stvara vrlo velik rizik u cestovnom prometu, kao što to pokazuje nesreća koja se dogodila.
- 87 U prvostupanjskom postupku presuđeno je, što je postalo pravomoćno, da je ugovor o osiguranju o kojem je riječ u glavnom postupku ništav zbog nezakonitosti njegova predmeta, tako da ništavost zbog navedenog razloga ne može postati pobjojnost, zbog čega valja zaključiti da situacija o kojoj je riječ u sporu dovodi do pogrešnog pitanja, odnosno pitanja o (ne)mogućnosti pozivanja na pobjojnost u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i FGA-a.
- 88 U okviru žalbe treba odlučiti može li se slijedom upotrebe vozila čija je građanskopravna odgovornost bila predmet ugovora o osiguranju pozvati, u konačnici, u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće i FGA-a na ništavost

navedenog ugovora koja proizlazi iz nezakonitosti njegova predmeta, čak i u slučaju da su treće osobe mogle znati za navedenu nezakonitost.

- 89 Međutim, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, na to pitanje nije odgovoreno u navedenoj presudi Suda od 20. srpnja 2017., u čijoj je izreci presuđeno:

„Članak 3. Stavak 1. Direktive Vijeća 72/166/EEZ [...] i članak 2. stavak 1. [Druge direktive Vijeća 84/5/EEZ] treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo čiji bi učinak bio taj da se u odnosu na treće osobe koje su žrtve nesreće, u okolnostima poput onih u glavnom postupku, može pozvati na apsolutnu ništavost ugovora o osiguranju od građanskopravne odgovornosti za upotrebu motornih vozila koja proizlazi iz lažnih početnih izjava ugovaratelja osiguranja glede identiteta vlasnika i uobičajenog vozača predmetnog vozila ili okolnosti da osoba za koju ili u čije je ime sklopljen ugovor o osiguranju nije imala ekonomski interes za njegovo sklapanje.”

- 90 Pozivajući se izričito na mišljenje profesora Menezesa Cordeira, koje je uloženo u spis glavnog postupka, sud koji je uputio zahtjev ističe da je „povreda koju je Sud razmatrao u ispitanjoj presudi [C-287/16] vrlo ograničena. Ugovor o kojem je riječ u navedenom predmetu jedino je imao ‚manjkavost‘ u pogledu netočne izjave o identitetu uobičajenog vozača vozila, pri čemu navedena netočnost nije dovela do znatnog povećanja rizika. Međutim, u konkretnom slučaju kobne nesreće koja se dogodila u Francuskoj nije riječ o toj manjkavosti: stvarno je činjenično stanje potpuno različito od onoga koje se navodi u ugovoru, sadržava elemente duboke nezakonitosti i rizik je eksponencijalno veći”.
- 91 Stoga, prema mišljenju Tribunala da Relação de Coimbra (Žalbeni sud u Coimbri), na pitanje koje je predmet žalbe nije odgovoreno u navedenoj presudi Suda ni u drugim presudama donesenim u području prometnih nesreća, tako da sadržaj prava Unije nije poznat u pogledu spornog pitanja u glavnom postupku.
- 92 Člankom 267. UFEU-a predviđa se upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku u takvim situacijama, odnosno, točnije, mehanizam u skladu s kojim je Sud nadležan samo za tumačenje prava Unije, a ne nacionalnog prava.
- 93 Naime, člankom 267. drugim stavkom UFEU-a svim nacionalnim sudovima daje se mogućnost da Sudu upute prethodna pitanja u okviru predmeta koji se pred njima vode te je u tu svrhu dovoljno da se postavi pitanje koje se odnosi na tumačenje ili valjanost prava Unije, koje je relevantno za predmetnu odluku.
- 94 Treće građansko vijeće Tribunala da Relação de Coimbra (Žalbeni sud u Coimbri) odlučuje prekinuti postupak radi upućivanja prethodnih pitanja koja se nalaze u uvodnom dijelu Sudu Europske unije.